

והכא נמי נחשוש שמא טרח לטוות חוטינן ולחתוך אותם בצורת תכלת של ציצית, למרות שכוונתו לארוג מהם בגד?

אמר רבי זירא לאהבה בריה: פוק תני לחו לך אמור לחכמי הישיבה שהקשו על רבי אלעזר מדוע הכשיר במצא חוטינן, שיש בידי ברייתא מפורשת כדבריו:

המוצא תכלת בשוק — לשונות פסולין. חוטינן מופסקין — כשרין. לפי שאין אדם טורח!

אמר רבא: וכי משום דתני לה אהבה בריה דרבי זירא — כיפי תלא ליה? וכי זה ששנה אהבה בן רבי זירא ברייתא זאת, הוא תלה עליה נזמים? כלומר, מה הועיל בשנותו הך ברייתא.

והתנן במשנה להיפוך: במה דברים אמורים בחדשות, אבל בישנות פטור, הרי שאמרינן אדם טורח?

אלא אמר רבא: טרח ולא טרח — תנאי היא נחלקו תנאים בסברא זו.

דתניא: המוצא תפילין מכניסן זוג זוג, אחד האיש ואחד האשה, אחד חדשות ואחד ישנות, דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר בחדשות ומתיר בישנות.

מהן בגד, וצביעת התכלת צריכה להיות לשמה.

אם כן, חוטינן נמי נימא אדעתא דגלימא טוינהו, שמא טויית החוטים נועדה כדי לארוג מהם בגד, ולא לשם מצות ציצית?

ומתריצין: הכא במאי עסקינן בשזורים. שמצא חוטינן עבים, שכל חוט שזור מכמה חוטינן דקים, שודאי נעשו לשם ציצית, כי אין הדרך להשתמש בחוטינן שזורים לצורך אריגה.

ומקשינן: שזורים נמי — נימא, אדעתא דשיפתא דגלימא עייפינהו, ששזרם כדי לאורגם בשפת הבגד, שהדרך לשים שם חוטינן שזורים, ולא לשם מצוה?

ומתריצין: הכא במאי עסקינן במופסקין, חוטינן חתוכין. דכולי האי ודאי לא טרחי אינשי לחתוך אותם קודם ולקשור אותם שוב כדי לארגם בבגד. אלא ודאי הם נועדו לשם ציצית.⁽²⁴⁾

אמר רבא: וכי אדם טורח לעשות קמייע כמין תפילין בצורה של תפילין? ובכל זאת מצינו שחוששין גם לאפשרות רחוקה כזאת.

דתנן בריש פירקין: במה דברים אמורים, בישנות, אבל בחדשות פטור מלהכניסן לעיר, שכיון שלא ניכר בהם רושם של קשר של תפילין אנו חוששין שמא אינן תפילין אלא קמייע בעלמא בצורת תפילין.⁽²⁵⁾

שיהיו גם שזורין, אולם ברמב"ם וראב"ד מבואר שצריך שניהם. רש"ש.

25. וסוברת הגמ' עתה דבין ישנות ובין חדשות מיירי שאינן מקושרות. אלא, שבישנות ניכר

סומכות רשות ומותרות להניח תפילין, וא"כ הוי דרך מלבוש, דלפעמים הן מניחות תפילין כמיכל בת שאול. רשב"א.

24. לכאורה סגי כמופסקין לחוד ואין צריך

שמה הם קמיע, אלא משום שאסור לעשות בשבת את הקשר של תפילין, שהוא קשר של קיימא.⁽²⁶⁾ והנחת תפילין שאינן מקושרות לא הוי דרך מלבוש.

אם כן, אפשר לומר דלכולי עלמא לא טרח איניש, וכרבי אלעזר.⁽²⁷⁾

ומקשינן על שמואל בר רב יצחק: נהי שהוא אינו יכול לקשור את התפילין בשבת, מכל מקום — וליענבינחו מיענב! שיעשה בהם קשר עניבה, המותר בשבת, ויכניסם כך לעיר?

ומשנינן: אמר רב חסדא: זאת אומרת: עניבה פסולה בתפילין! שצריך דוקא קשר ממש. וכיון שהתפילין אינן כשרות בעניבה, אם יענוב לא יהיה זה דרך מלבוש.

אביי אמר: רבי יהודה דאוסר בחדשות — אזיל לטעמיה, דאמר: עניבה קשירה מעלייתא היא וחייב עליה בשבת, ולכן אינו

אלמא, מר, רבי יהודה סבר: טרח איניש לעשות קמיע כעין תפילין, ולכן הוא אוסר בחדשות.

ומר, רבי מאיר סבר: לא טרח איניש. ולכן אפילו חדשות מותר דודאי הן תפילין ולא קמיע בעלמא.

ומעתה לא קשיא לרבי אלעזר, שהוא סובר כרבי מאיר.

(שיצ"י עזב"י סימן):

והשתא דתני אבהו דשמואל בר רב יצחק: אלו הן ישנות: כל שיש בהן רצועות, ומקושרות, שנעשה בהם קשר של תפילין הידוע.

וחדשות, היינו שיש בהן רצועות, אבל ולא מקושרות.

והטעם שאסור בחדשות אינו משום חשש

27. והריף פוסק כרבא, דפליגי אי טרח איניש לעשות קמיע.

וכתב הרמב"ן במלחמות, דהריף לא ניחא ליה לאוקמי פלוגתייהו משום עשיית הקשר בשבת, דאנן פסקינן כר"מ דעניבה לאו קשירה היא. ואילו לאביי סברה סתמא דמתניתין דאסרה חדשות כרבי יהודה. והרי הלכה כסתם משנה, ונמצא שהפוסקים סותרים זה את זה. ואפילו לרב חסדא דס"ל עניבה פסולה בתפילין צ"ל דמאן דאוסר בחדשות ס"ל כרבי יהודה, דאילו לר"מ, דעניבה אינה בכלל קשירה, הרי יכול להכניס את החדשות ע"י שיעשה קשר רפוי שאינו של קיימא, דאינו חייב עליו בשבת. ורק לרבי יהודה, הואיל ועניבה בכלל קשירה, כל שכן קשירה אף שאינה של קיימא, חייב עליה.

שהיה בהם פעם קשר. הלכך לא חיישינן לקמיע שאין אדם טורח עד כדי כך לעשות כעין תפילין. ובישנות אינו ניכר רושם קשר.

ומה דמותר להכניס ישנות, משום דגם כשלושם בלא קשירה הוי דרך מלבוש. אי נמי דלובשם על ידי עניבה. תוד"ה וכי.

26. מכאן הוכיח ר"ת דלא כשיטת רבינו אליהו הסובר שצריך לעשות את הקשר של תפילין בכל יום מחדש, כפשוטו של מקרא "וקשרתם לאות על ידך". דא"כ כל קשר של תפילין אינו קשר של קיימא, ולמה אסור לעשותו בשבת. אלא הכונה ב"וקשרתם" שיהדקם לזרועו ולראשו ולא קשר ממש. תוד"ה אביי.

אמר רב חסדא אמר רב: הלוקח הרבה זוגות תפילין ממי שאינו מומחה, כדי למוכרן — בודק שתים תפילות של יד, ותפילה אחת של ראש. או שתים תפילות של ראש ותפילה אחת של יד. ודי בכך.

כי אם נמצא בידו של תפילות כשירות הוחזק מוכר זה למומחה, ומותר לקחת ממנו תפילין בלי לבדוק.

והוינן בה: מה נפשך?

אי מחד גברא קא זבין, אם זה שקנה תפילין רבות קנה את כל התפילין מאיש אחד, והמוכר קנאם אף הוא מאיש אחד — לבדוק או שלש תפילות של יד או שלש תפילות של ראש ויוחזק בשלש תפילות, ומדוע צריך לבדוק גם משל יד וגם משל ראש?

ואם אי מתרי תלתא גברי קא זבין, שקנאם מכמה מוכרים, מה תועיל בדיקת שלש מהן? והרי כל חד וחד תפילה לחד ליבעי בדיקה, שמא היא ממוכר אחר.

ומשנינן: לעולם, מחד גברא זבין. ולא תיקשי שאפשר להחזיקו בבדיקת שלש של יד או שלש של ראש, כי בעינן דמיתמחי שיוחזק למומחה גם בשל יד, וגם בשל ראש.

ומקשינן: איני. והא תני רבה בר שמואל: בתפילין — בודק שלש של יד ושל ראש.

יכול לעשות בתפילין אפילו קשר של עניבה. (28)

ומקשינן לאביי: טעמא דאסור בעניבה משום דעניבה קשירה מעלייתא היא. הא לאו הכי — הוי עניב להו.

והאמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב: קשר של תפילין הלכה למשה מסיני הוא. שנאמרה למשה בסיני צורתו המדויקת של הקשר.

[בתפילין של ראש עשוי הקשר כעין האות דל"ת, ובבית עצמו בולטת צורת שי"ן. ובתפילין של יד עשוי הקשר בצורת האות יו"ד, וביחד הן יוצרות שם "שדי"].

ואמר רב נחמן: ונוייהו — לבר! שיהיו כל אותן האותיות כלפי חוץ, ולא יהיו בין הבתים של התפילין, כדי שיהיו נראים. (29)

וכיון שנאמרה צורתו של הקשר למשה מסיני אי אפשר לעשות עניבה בתפילין. ואם כן, כיצד אמר אביי שאפשר לענוב אותם, ורק לרבי יהודה אסור לענוב בשבת!?

ומתצינן: דעניב להו — כעין קשירה דידהו.

שעושה בעניבה צורת האותיות כמו בקשר, וכשר הוא בכך. והיה לו להכניסן לתפוחין לעיר בצורה הזאת. ולכן הוצרך אביי לתרץ שרבי יהודה לטעמיה שאוסר עניבה בשבת.

29. הא דהוצרך להביא מדרב נחמן, דאי לאו דרב נחמן הוה אמינא דהא דקשר של תפילין הלכה למשה מסיני לא צורת הקשר קאמר, אלא שצריך שיהא מקושר, ולא סגי בכריכה בעלמא סביב הראש. וא"כ עניבה גם כן כשרה לרבי

28. ורב חסדא סבר דאפילו לרבי יהודה מותר לעשות כאן עניבה, הואיל ודעתו להתיר אותה לאחר מכן כדי לעשות קשר גמור, ולא הוי קשר של קיימא. תודה אמר רב חסדא.

מאי לאו הכי קאמר: או שלש של יד או שלש של ראש. הרי, שאין צריך שיתמחה בשניהם. וקשיא לרב חסדא אמר רב!?

ומשנינן: **לא** קאמר הכי! אלא הכי קאמר: בודק שלש תפילין, חלק מהן של יד וחלק מהן של ראש.

ומקשינן לרב חסדא אמר רב דאמר שצריך לבדוק שלש תפילין:

והתני רב כהנא: בתפילין בודק שתיים של יד ושל ראש. הרי דסגי בבדיקת שתיים בלבד?

ומתריצין: **הא מני ברייתא זו — רבי היא. דאמר בכל חזקות שבתורה דבתרי זימני הוי חזקה.**

ומקשינן: **אי רבי היא, אימא סיפא** דההיא ברייתא: **וכן בצבת השני וכן בצבת השלישי.**

וקא סלקא דעתין דהכי קאמר: אם היו לו הרבה צבתים [ערימות תפילין קשורים יחד], בודק שני תפילות מהצבת הראשון ובכך הוחזק כל הצבת לכשר. **וכן** בודק שתי תפילות **בצבת השני** והוחזק גם הוא, **וכן בצבת השלישי**, ומעתה הוחזקו כל הצבתים לכשרים.

ואי רבי היא, בדיקת צבת **שלישי** — מי **אית ליה** לרבי? והרי לפיו כבר אחר הצבת השני הוחזקו כל הצבתים לכשרים. שהרי בתרי זימני הוי חזקה?

ומתריצין: **מודה רבי בצבתים נפרדים שלא**

מועילה חזקת אחד מהם לשני. לפי שהדרך הוא דמתרי תלתא גברי זבין, כל צבת מאיש אחר, ולכן צריך לבדוק כל צבת בפני עצמו.

ומקשינן: **אי הכי** שקונים את הצבתים מאנשים שונים — **אפילו צבת רביעי נמי, ואפילו צבת חמישי נמי** יצטרך לבדוק.

ואמאי קתני רק "וכן בצבת השלישי"?

ומתריצין: **אין הכי נמי** שצריך לבדוק את כולם.

והאי דקתני "שלישי" — לאפקוי מחזקיה [מחזקתו], להשמיענו שמצבת לצבת לא מועילה חזקה כלל, דכיון דאשמעינן רבי שצריך לבדוק את הצבת השלישי למרות שבשני פעמים כבר יש חזקה, על כרחך שחזקה אינה מועילה כאן.

אלא, **לעולם אפילו צבת רביעי וחמישי נמי** צריך לבדוק.

שנינו במשנה: **מצאן צבתים או כריכות.**

ומבארין: **מאי צבתים ומאי כריכות?**

אמר רב יהודה אמר רב: הן הן צבתים הן הן **כריכות**, שמשמען ערימות ערימות של תפילין.

וההבדל ביניהם:

צבתים היינו זווי זווי, הרבה זוגות של יד וראש קשורות יחד בכל ערימה.

ואילו **כריכות** היינו דכריבן טובא, שאינן

דאמר רב נחמן דנוייהו לבר, משמע דצריך היכר

יהודה. דעניבה קשר מעלייתא הוא. אבל השתא

קשורות זוגות של יד וראש, אלא כל התפילין קשורות יחד בכל ערימה.

שנינו במשנה: מצאן צבתים או כריכות מחשיך עליהן ומביאן.

והוינן בה: ואמאי? לעיילינחו זוג זוג, עד שיגמור להכניס את כולם?

ומשנינן: אמר רב יצחק בריה דרב יהודה: לדידי, מיפרשא ליה מיניה דאבא: כל שאילו מכניסן זוג זוג וכלות קודם שקיעת החמה בשבת, שיכול להספיק להכניס את כולן קודם השקיעה — מכניסן זוג זוג.

ואי לא יכול להספיק להכניס את כולן לפני השקיעה — מחשיך עליהן ומביאן. שהואיל והוא צריך לטרוח בהם עד אחר צאת השבת עדיף שימתין עם כולן עד אז, ויקחם יחד.⁽³⁰⁾

שנינו במשנה: ובסכנה מכסן והולך לו.

והוינן בה: והתניא: ובשעת סכנה — מוליכין פחות פחות מארבע אמות. שכל פעם שמגיע קרוב לארבע אמות הוא עוצר קצת, וממשיך, כך שאינו מטלטל ארבע אמות בבת אחת?

אמר רב: לא קשיא.

הא בסכנת נכרי. מתניתין מיירי שגזרו הגויים שלא יניחו תפילין, אז מכסן כדי שלא יהיו מונחים בבזיון, והולך לו ולא יזון ממקומן. שאם יטלם בידו שמא יישמע הדבר למלכות ויהרגוהו.

הא בסכנת לסטים. הברייתא מיירי שמפחד מלסטים גויים. וקאי אסיפא דמתניתין, שמצאן צבתים או כריכות מחשיך עליהן ומביאן. ועל כך קאמרה הברייתא שאם הוא מפחד להתעכב שם עד הערב מחשש שיתנפלו עליו לסטים, מוליכין כולן ביחד פחות פחות מארבע אמות, ולא ישאירן שם אפילו מכוסין, כדי שלא ינהגו בהם הלסטים מנהג בזיון.

אמר ליה אבוי לרב: במאי אוקימתא ב-צ
למתניתין — בסכנת נכרים, שגזרו על מצות תפילין.

אי הכי, אימא סיפא: רבי שמעון אומר: נותנן לחבירו וחבירו לחבירו.

והרי כל שכן דאוושא מילתא, שאם הרבה אנשים יתעסקו בהן, ישמע הדבר למלכות יותר מאילו היה מכניסן לבד זוג זוג או מחשיך עליהם?

ומתריצין: חסורי מיחסרא מתניתין וחכי קתני:

במה דברים אמורים שמכסן והולך לו, בסכנת נכרים. אבל בסכנת לסטים — מוליכין פחות פחות מארבע אמות וכדקתני בברייתא. ועל זה פליג רבי שמעון וכדמפרש לקמן.

שנינו במשנה: רבי שמעון אומר: נותנן לחבירו וחבירו לחבירו עד שמגיע לחצר החיצונה.

30. הקשו תוס' בד"ה מצאן, למה בתפילין

אותיות בקשר של תפילין, ואיך יעשה זאת בעניבה. תורת חיים.